

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AFRİKA'DA EMPERYALİZM VE SOYKIRIM - 13.09.2022

Numan HAZAR

Blog No: 29
14.09.2022

Numan HAZAR*

Dünya tarihinde Avrupa devletlerinin utanç dolu rolleri olmuştur. Kolonyalizm, köle ticareti, soykırım, katliam, işkence, sistematik insan hakları ihlalleri, ülkelerin iç işlerine karışma gibi. Aslında kolonyalizm ifadesi gerçeği tam anlamıyla açıklamamaktadır. Türkçe karşılığı olan sömürgecilik yapılanları daha gerçek biçimde anlatmaktadır.

Cezayir eski Cumhurbaşkanı Abdelaziz Bouteflikanın da veciz biçimde ifade ettiği gibi ABD, Avustralya ve Yeni Zelandanın tarihi soykırımdan ibarettir. Hem de kelimenin tam ve gerçek anlamıyla. Buna kuşkusuz Batının şu veya bu şekilde katıldığı ya da arka çıktığı terör eylemlerini de eklemek gerekmektedir.

Günümüzde bu görüntünün ne yazık ki neo-kolonyalizm biçiminde sürdüğünü ve Afrika ülkelerinin dolaylı biçimde sömürülmeye devam edildiğini de vurgulamak gerekmektedir.

Sanayileşmiş ve gelişmiş Batı ülkeleri demokrasi ve insan hakları alanında kuşkusuz en üst düzey normlara erişmişlerdir. Ancak kendi ülkelerindeki bu duruma karşılık dış politikalarında, özellikle stratejik ve enerji kaynakları çıkarları dolayısıyla, en katı totaliter rejimlerle ve diktatörlüklerle ittifak ilişkileri ve işbirliği kurmakta bir sakınca görmemiş, demokratik normları hiçe saymışlardır. Tarihte de örnekleri görülmüştür. Demokrasinin beşiği İngiltere, Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Parlamentosunu basmış, kimi milletvekillerini ve aydınları Maltaya sürgüne yollamıştır. Demokratik bir ilke olan plebisiti Batı Trakya ve Musulda uygulamaktan ısrarla kaçınmıştır.

Avrupa ülkelerinin bu davranışlarının en acımasız örneğini kuşkusuz Afrika kıtasında görmek mümkündür.

Kolonyalizm ve köle ticareti Afrika için bir travma oluşturmuştur. Emperyalizmin doğal zenginliklerine Batı tarafından el konulmasına karşı gücü yetmeyen Afrika ülkeleri bunlara ek olarak, ekonomik ve siyasi istismar, soykırım, katliam, sistematik insan hakları ihlalleri ve işkence gibi insanlık dışı davranışlarla karşılaşmışlardır.

Yine tarihe göz attığımızda İngiltere, Fransa, Rusya ve ABD gibi Batı ülkeleri, Osmanlı Devletini parçalamak amacını taşıyan politikaları çerçevesinde sırf Hristiyan oldukları için, bulundukları hiçbir yerde azınlıktan öteye geçmeyen Ermenilerin bağımsız devlet kurmaları amacıyla gayret sarf etmişlerdir. Rusya, Ermeni komitacıları Osmanlı Devletine karşı Rus ordularında kullanmış, onlara silah ve cephane vermiştir. İngiltere ve Fransa da bazı Ermenileri silahlandırmıştır. Fransa Birinci Dünya Savaşından sonra, Güney ve Güneydoğu Anadoluyu işgali sırasında Suriye, Filistin ve Kıbrıstan getirdiği binlerce Ermeniyi üniformalı olarak Fransız askeri birliklerine katmıştır. ABD de misyonerler aracılığı ile Osmanlı Devleti içerisinde yoğun biçimde faaliyette bulunmuş, Savaş ertesi Ermenilere bağımsız devlet olarak büyük bir toprak parçası verilmesini sağlamaya gayret etmiştir.

Bu girişten sonra emperyalizmin Afrikada yaptıklarına özellikle değinmek gerekmektedir.

Belçikadan başlarsak Kongoyu Kral II. Léopoldun kişisel mülkü olarak elde eden bu ülke, Kongoda tarihte görülmemiş boyutlarda vahşi eylemler, soykırım ve katliamlar gerçekleştirmiştir. 20nci yüzyıl başlarında otomobil sanayisinin gelişmesi çerçevesinde bisiklet ve otomobillerin lastikleri için duyulan kauçuk gereksinmesi kauçuk üretiminin önemini artırmıştır. Kongonun büyük bir kauçuk üreticisi olması sebebiyle halka azami üretim yapılması için baskılar gerçekleştirilmiş, ceza olarak da insanların elleri, kolları ve ayakları kesilmiştir. Sivil halk acımasızca öldürülmüştür. Cinsel tecavüz ve insanları ensest ilişkiye zorlama olağan bir uygulama olmuştur. Kongoda bu baskılar sonucu milyonlarca insanın yaşamını yitirdiği belirlenmiştir.

1904-1907 yıllarında Alman sömürge yönetimi Güney Batı Afrikada (Namibya) baskılara karşı isyan eden halka karşı düzenlediği askeri hareket sonucu olarak yerli Herero kabilesinden 65-100 bin, Nama kabilesinden de 10 bin insan yaşamını yitirmiştir. Almanya, bu konuyla yüzleşilmesi konusunda Namibyayla yürüttüğü müzakerelerde Herero ve Nama kabilelerine yapılanların günümüz tanımlamasıyla soykırım olduğunu gayri resmi olarak, yönetim düzeyinde kabul etmiştir.

Öte yandan 20nci yüzyılın sonlarında Ruandada ortaya çıkan soykırımın zeminini sömürge yönetimini elinde tutan Belçika hazırlamıştır. Emperyalizmin böl ve yönet ilkesi çerçevesinde halkı ırk esasına göre parçalayan ve onları birbirine düşüren Belçika soykırımın başlıca sorumlusu olmuştur. Ayrıca Ruandada soykırımda Fransanın da payı olduğu, zira gelişmeleri önceden bildiği halde hareketsiz kaldığı suçlaması yöneltilmiştir.

Fransa da Afrika ülkelerini dilediği biçimde sömürdüğü gibi, günümüzde de Fransızca konuşan ülkeler topluluğu çerçevesinde siyasi ve ekonomik sömürüsünü sürdürmeye

devam etmektedir. Ülkelerin iç işlerine karışmakta, istediği zaman hükümet darbeleri yapmaktadır.

Cezayirde bağımsızlık hareketini bastırmaya çalışan Fransa çok sayıda insanın ölümüne sebep olmuş, soykırım ve katliamlara ek olarak işkence dâhil ciddi insan hakları ihlalleri yapmıştır. Fas, Tunus, Kongo, Orta Afrika Cumhuriyeti bu ihlallerin ciddi biçimde yer aldığı ülkeler arasındadır. Fransa totaliter rejimleri desteklemiş, onlarla yakın ilişkiler kurmuştur. Bunun bir örneği Cumhurbaşkanı Valéry Giscard dEstaingin özel ticari ve kişisel ilişkileri ve Fransanın uranyum gereksinmesi dolayısıyla Orta Afrika Cumhuriyetinde Jean-Bédel Bokassanın kanlı totaliter rejimini desteklemesidir. Hatta kendisine rüşvet aldığı suçlaması da yapılmıştır. Fransız Özel Servislerinin Cezayirdeki temsilcisi General Aussaresses, Cezayirde bazı önemli kişiliklerin öldürülmesi emrini Adalet Bakanı (sonra Cumhurbaşkanı) sosyalist François Mitterrandın bizzat verdiğini anılarında açıklamıştır. Aussaresses ayrıca yaptıkları işkenceler ve insan hakları ihlalleri ile katliamlar hakkında da tüyler ürpertici ifşaatta bulunmuştur.

1960 yılında bağımsızlığını kazanan Kongo Demokratik Cumhuriyetinde yaşananlar tam bir insanlık dramıdır. Çok sayıda insan yaşamını yitirmiş, ülkenin Başbakanı Lumumba işkence ile öldürülmüştür. Burada başrolü oynayan ülkeler ABD, Fransa ve Belçikadır. Katanganın bakır madeni zenginliği dolayısıyla Katanganın Kongodan ayrılarak bağımsızlığını elde etmesi sağlanmıştır. Sonra 1965 yılında Joseph Mobutunun hükümet darbesi ertesinde Katanga yeniden Kongoya katılmıştır. Lumumbanın öldürülmesi emrinin verilmesinde ABDnin etkili olduğu anlaşılmıştır. Mobutunun ABD ve Belçika gizli servislerinin adamı olduğu ortaya çıkmış ve Mobutunun 1965 yılından itibaren 32 yıl süren ve yolsuzluklarıyla bilinen katı bir diktatörlük biçimindeki iktidarına göz yumulmuştur.

Katangaya ek olarak Nijeryada 1967-1970 tarihleri arasındaki Biafra ayrılıkçı hareketine Fransa tarafından destek verilmiştir. Savaş kanlı olmuş, çok sayıda insan yaşamını yitirmiştir.

Batı ülkeleri daha sonra Sudanın parçalanmasında etkin rol oynamışlar ve sırf Hıristiyan çoğunluğu olduğu için Güney Sudanın 2011 yılında bağımsız devlet olmasını sağlamışlardır. Öte yandan yaklaşık Fransa kadar bir yüzölçümüne sahip, doğal kaynaklar açısından zengin Sudanın Darfur bölgesinde de aynı oyun oynanmaya çalışılmıştır.

Benzeri etkilerin ve çabaların, Etiyopya-Eritre uyuşmazlığında görüldüğü de bilinmektedir.

Petrol zengini bir ülke olan Angolanın 1975 yılındaki bağımsızlığından sonra beliren iç savaşta Batı ülkelerine ek olarak SSCBnin de katıldığı farklı savaşan taraflara destek olma şeklindeki çıkar mücadelesi bu ülkenin büyük ölçüde sıkıntılar çekmesine ve ciddi boyutlarda ölümlere yol açmıştır.

Batı ülkeleri, özellikle ABD ve İngiltere, Güney Afrikada uygulanan katı ve ırk ayırımına dayanan apartheid rejimine sözde stratejik gerekçelerle uzun yıllar göz yummuşlardır.

Afrikada ülkelerinin gerçek çıkarları için çalışan, komünist olmayan ancak tarafsız bir politika izlemek isteyen Kwame Nkrumah, Patrice Lumumba, Ahmed Sékou Touré ve Cemal Abdülnasır gibi liderlere yoğun baskılar uygulamışlardır. Kimi liderlere karşı

hükümet darbeleri düzenleyerek onları görevlerinden uzaklaştırmışlardır.

Batının bu oyunları Libyada, 1956 yılındaki Süveyş Kanalı krizinde olduğu gibi Mısırda da gözlemlenmiştir.

Ancak Fransanın yoğun baskılar uyguladığı ülkelerde; Fas, Senegal, Gine, Tunus ve Cezayirde Atatürkün anti-emperyalist mücadelesi ve İstiklal Savaşında emperyalistleri yenmesi dolayısıyla Türkiyeye ve Atatürke büyük bir hayranlık duyulduğu gözlemlenmiştir. Mısır, Gana, Kongo, Nijerya ve Güney Afrikayı da bu ülkeler arasında saymak gerekmektedir.

Batılı emperyalist devletlerin Afrikadaki oyunlarının, çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine yol açan soykırım ve insanlığa karşı suç eylemlerinin ciddi boyutlarda olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin adeta kendi yaptıklarını örtbas etmek adına parlamentolarında Türkiyeye yönelik soykırım iddialarına destek verip, var olmayan bir soykırımı kabul eden kararlar almaları gerçekten düşündürücüdür. Parlamentolarında söz konusu kararları kabul eden 31 ülkenin (Suriye dışında) Hristiyan ülkeler olması dikkati çekmektedir. Suriyenin tutumu ise son dönemde Türkiye ile bu ülke yönetimi arasında beliren sorunlardan kaynaklanmıştır. Ancak Ermeni Meselesini tarihsel süreç içerisinde kendi çıkarları doğrultusunda devamlı surette istismar etmiş olan Batılı ve Hristiyan ülkelerin, gerçekte olmayan, bir soykırım iddiasına destek vermeleri ve bu suretle uygarlıklar arasında bir çatışma olduğu görüntüsünü yaratmaları kuşkusuz ibret alınması gereken bir durumdur. Öte yandan, uygarlıklar çatışması görüşüne karşı olan Vatikanın, dinler arası diyalog görüşünü uzun yıllardır savunmasına rağmen, Türkiyeye karşı soykırım iddialarını destekleyen karar alması da oynanan oyunun boyutlarını gözler önüne sermektedir.

* *E. Büyükelçi*

***Resim: Afrikanın sınırları 1884-5 Berlin Konferansında sömürgeci güçler tarafından parçalara ayrılmıştı - Kaynak: BBC*

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: HAZAR, Numan. 2026. "AFRİKA'DA EMPERYALİZM VE SOYKIRIM - 13.09.2022." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2022 / 29. Eylül 14. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/Blog/AFRIKA-DA-EMPERYALIZM-VE-SOYKIRIM-13-09-2022

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır